

## MAGYAR NÉZŐ

*«E mellett látod, hogy magyarul is csak adtak nevet a dolognak és lehet rajta írni, beszélni». Besse-nyei: A magyar néző, 1779.*

**I**RODALMI ödipusz-komplexumról eddig bizony sem a freudisták, sem az irodalomtörténészek nem tudtak. Most azután Babits Mihály mint apa és Halász Gábor mint fiú a Nyugat szeptemberi és októberi számában megmutatta, hogy ilyen is van. Halász Gábor kritikát írt Babits Európai irodalomtörténetéről. Babitsot magát is, a művet is nem győzi eléggé dicsérni, de egy mellékmondatában megjegyzi, hogy Babits Mihálynak az ő nemzedékére — a ma harminc és negyven év között járókra — semmi hatása nem volt. Babitsnak annyira fájt ez a kijelentés, hogy igen éleshangú válaszcikkében nemcsak Halász Gábort, hanem egész generációját meddő nemzedéknek nevezi és a maga letagadott hatását bizonygatja. Halász viszonyválaszában most már ezzel a cikkel vitázik, de az utolsó szó ismét Babitsé. Az irodalmi hatás kérdése közben lassan el is sikkad és csak az Ödipusz-komplexum marad meg: a fiú, aki el akarja tagadni arcáról apja vonásait és az apa, aki ebben bölcsen és halkan megnyugodni nem tud és aki fiában magánál mindig kisebbet lát: hiszen ő tanította még a betűvetésre is! Két ember vagy éppenséggel két nemzedék vitájába beleszólni, igazságot keresni nemcsak ostobaság, hanem illetlenség is. A vita eldöntése mindeféleképpen az irodalomtörténet feladata. Hogy erről Babits, éppen Babits miképpen feledkezhetett meg, olvasói számára sötét rejtély. Sokan nagyon mulatságosnak találták, pedig voltaképpen végtelenül fonák és leverő látvány volt, amint az élő magyar irodalom elismerten legnagyobb költője és irodalompolitikailag is vezéregyénisége a maga hatását keresi és vitatja a fiatalabbakon. E sorok írója már a Halász Gáborénál is fiatalabb nemzedék tagja: Babitshoz való irodalmi viszonya nem az apa és a fiú örök ellentéte, amely, ime, most is Ödipusz-komplexumba fulladt, hanem a nagyapa és az unoka gyöngéd, békés, szelíd kapcsolata. A mi generációnk már a megkisebbedés látszatának veszélye nélkül vallhatja be, hogy igenis erősen hatott rá Babits. De éppen, mert nagyrészt Babits ízlésén és kultúráján nevelkedett, megdöbbenve és értetlenül áll Babits mostani magatartása előtt. Igaza van annak a német mondásnak, hogy nincsen nagyobb boldogság és gyönyörűség a férfi számára, mintha látja, hogy gondolatai másokban életrekelnek. Babitsnak és minden írónak — így gondolják az «unokák» — szabad a hatás gyönyörűségét keresnie és szabad örülnie, ha fölleli, de nem szabad a nyomán járókat megsérteni és elriasztani azzal, hogy a hatást számonkéri tőlük.

SZIGET A CÍME, görög szigma a szignumum annak az új folyóiratnak, amelynek nemcsak jellege, hanem külső megjelenési formái is egészen szokatlanok. Mindenekelőtt föl kell vetni a kérdést, hogy egyáltalán folyóiratnak

nevezhető-e ez az egészvászonba kötött, bibliofil kiállítású kötet, hiszen évenként csak kétszer jelenik meg. A folyóiratnak állandó, eleven kapcsolatot kell tartania közönségével s ez már az egyre jobban elszaporodó negyedéves folyóiratoknál is veszélyben van, hát még a félévesnél! Akar-e azonban a Sziget kontaktusban maradni a közönséggel? Az első szám után, úgy látszik, nem. Nemcsak, hogy nem számít a közönségre, de nem is törődik vele. Stefan George híres körére emlékeztet az a zártság és zárkózottság, amivel a Sziget befelé, s így a közönségnek háttal fordul. Már a Stefan Georgeval való hasonlat mutatja, hogy ebben a megállapításban a gúnynak egy szikrája sincsen. Ellenkezőleg, tiszteletreméltó és egyúttal félelmetes az a szigorú elkülönülési vágy, amely a Szigetet létrehozta. A Sziget olyan írók szövetkezése, akik tudósok is és olyan tudósoké, akik írók is. A sziget, amelyre visszavonulnak, nemcsak a kortársaktól választja el őket, hanem a kortól is: a sziget voltaképpen a görögség. És mégis azt írják, hogy «a Sziget nem a visszavonulás pontja, hanem a betörésé». Abból kiindulva, hogy «ha ókortudományunk megtudta ragadni a görög lényeket, felfogja tudni idézni a magyar lényeket is», kapcsolatba jutnak a korrallal, amelyet visszautasítanak. A görög magatartás az, amivel be akarnak törni s ezt a magatartást — a Sziget első kötetében legalább is — abban látják, hogy a kultúra voltaképeni átka a könyv. Az ember, ha emlékszik is Platónból arra, hogy «az írás szegény», nagyon is idegenkedve kapja fel a fejét, ha ezt olvassa. E tétel ki nem mondott első fele: az ember a fontos, nem a mű — az emberben felhalmozódott alkotóerő már magában, leiratlanul is kultúra — elfogadható, sőt, ha bizonyos mai irodalmi jelenségekre gondolunk, nagyon kívánatos is. Azt azonban a Sziget körül csoportosuló kitűnő kultúrmorfológusoknak tudni kellene — s meg vagyunk győződve, hogy tudják is — hogy a mi kultúránk már messze van attól a fiatal telítettségi állapottól, hogy a könyvtelenség kultúra lehessen. Az ilyen kultúrának a kultusszal kell egynek és elválaszthatatlannak lennie, a miénk pedig, sajnos, egyre jobban hajlik a felé, hogy a civilizációval azonosítsák. A Sziget iratlan és írástalan kultúrája csak abban az igen kicsi és könyörtelenül zárt körben valósítható meg, amelyet éppen a Sziget jelent. Feltételezzük, hogy nem is akartak mást. Ha azonban következetesek lennének, már ezt sem lett volna szabad leírniok...

**A TUDÓS LEGYEN EGYÜTTAL ALKOTÓ MŰVÉSZ IS?** Ez is a Sziget célkitűzései közé tartozik. Csak örülni lehet, hogy ezt ma már komoly tudósok is belátják és követelik, hiszen eddig a művészi alkotókedv a «szak-szerűség» rovására ment. Ez a követelés voltaképpen nem egyéb, mint az essay megbecsülése. Más vonalon ugyanezt látjuk: egyik legelőkelőbb könyvkiadónk havi kétpengős regénysorozat helyett havi essay-sorozatot indított meg. Az első kötetek jó megválogatása és a remek kiállítás remélhetőleg megteszi a magáét s elviszi az essayt az úgynevezett «legszelesebb nagyközönséghez» is.

**AZ ESSAY VÉDELME,** sőt propagálása egyáltalán nem jelenti a mai essayisták védelmét és propagálását. Ma a folyóiratokat valósággal előnti valami beteges essayizmus termékeinek langyos tömege. A «langyos» szónál itt a bibliára gondoltunk: «mivel sem hideg nem vagy, sem meleg nem vagy, kivételk számból». Néhány ritka kivételtől eltekintve a mai folyóiratok essayi ilyen langyos írások. Írójukra joggal mondják a tudósok, hogy jó író, az



írók, hogy jó tudós. Az essay egyik fontos feladata, hogy porhanyóvá tegye a talajt a nagy, klasszikus alkotások számára, ezek az essaycskék azonban csak elvizenyősítik.

KERESZTURY DEZSŐ a berlini egyetem fiatal s igen tehetséges magyar lektora érdekes kísérletet valósít meg. Olyan magyar novella-antológiát ad ki német nyelven, amelynek minden darabját németek fordították. Ezek a németek Keresztury Dezsőtől tanultak magyarul a Gragger Róbert alapította Berlini Magyar Intézetben. Ez az egyik újszerű ebben a kísérletben. A másik az, hogy nem a régi értelemben vett antológia lesz, vagyis nemcsak annyiból fog állni, hogy tíz vagy húsz vagy huszonöt «dejobb író» egy-egy novelláját egymásmellé helyezik. Keresztury novellagyűjteménye *könyv* lesz, a szónak abban az értelmében, amely összefüggő egészet jelent: a kiválasztott darabok egységes magyar színeképpé, a mai magyar élet és irodalom szép, töretlen ívévé egyesülnek. A novellák fordítása figyelemreméltó közönségi munka: minden egyes elbeszélést közösen beszélnek meg, dolgoznak fel és a kész fordítást közösen veszik át még egyszer. Az új német antológia magyarok számára is érdekes olvasmány lesz.

JÓ LENNE, ha ezt az antológiát egyik komoly német könyvkiadó adná ki, erre azonban kevés a remény. Külföldön nem ismerik a magyar irodalmat s hogy sem a közönség, sem a kiadók mennyire nem vesznek róla tudomást, azt mindenki szomorúan tapasztalhatja, ha hosszabb ideig külföldön él és túljut a magyar irodalommal kapcsolatban udvarias hazugságokon. Ennek egyik oka, hogy a legjobbak csakugyan lefordíthatatlanok: a fordításban éppen a külön magyar íz vész el. Ez azonban nem jogcím arra, hogy egyáltalán meg se próbáljuk irodalmunkat külföldön megismertetni. Természetesen nem szabad olyan baklövéseket csinálni, mint aminők a német fordítások táján történtek. Alig van könyv, amit ne a Budapesten megjelenő, igen kitűnő és tekintélyes németnyelvű napilap stílusában fordítottak volna. Ez a stílus pedig a németeket — a birodalmiakat éppen úgy, mint az ausztriaiakat — ellenállhatatlanul nevetésre ingerli. Tele van lefordított hungarizmusokkal, sőt «pestizmusokkal», amiktől a németek a hasukat fogják. Németre csak német ember fordíthat, angolra csak angol, olaszra csak olasz; ezt a világot minden könyvkiadója tudja. Keresztury példájára magyarul tudó külföldiekkel kellene próbafordításokat végeztetni és azt eljuttatni a nagy idegen kiadókhoz. Úgy gondoljuk, hogy a kultuskormány ennek támogatásával értékeesebb feladatot végezne, mint — például — azzal, hogy jelentéktelen írók kisedd műveinek nyomdászamláját fizeti ki... —r. —n.

## A KÖD KÉRDEZTE.

Írta: Semjén Gyula

*A köd kérdezte, merre mégy?  
S vénasszonyomód rámsirdogált.  
Ha tudnám, merre van az út,  
Ahol az álmok háza állt.*

*Ha tudnám, merre vár szíved  
Forró zengése s hófehér  
Testednek drága asztalán  
Csókod, a megszegett kenyér.*

*Szerelmes ágyunk hol lehet,  
Ahol a béke él velünk,  
És örömejtől harmatos  
Gyermekajakkal ébredünk.*

*Ó, mondd hát, megvan még az út,  
Ahol az álom háza állt?  
Szípgova hallgatott a köd  
S vénasszonyomód rámsirdogált.*